

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ**

ОКЕ ОПЕЛУВА АДЕДЕДЖІ



УДК 334.716:658

**УПРАВЛІННЯ СТІЙКИМ РОЗВИТКОМ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ
АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ І НІГЕРІЇ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Полтава – 2017

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Роботу виконано в Полтавській державній аграрній академії
Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Маркіна Ірина Анатоліївна,
Полтавська державна аграрна академія
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри менеджменту

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Гришова Інна Юріївна,
головний науковий співробітник сектору
економічних проблем законотворення відділу
комплексних проблем державотворення,
Інститут законодавства Верховної Ради України,
м. Київ;

кандидат економічних наук, доцент
Барібіна Яніна Олександрівна,
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
Центральної спілки споживчих товариств
України, м. Полтава.

Захист відбудеться «29» грудня 2017 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 44.887.01 у Полтавській державній аграрній академії МОН України за адресою: 36003, м. Полтава, вул. Сковороди 1/3, корп. 4, ауд. 417.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Полтавської державної аграрної академії МОН України за адресою: 36003, м. Полтава, вул. Сковороди 1/3, корп. 2.

Автореферат розісланий «28» листопада 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради



В. І. Аранчій

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Невід’ємним чинником, що сприяє ефективній адаптації переробних підприємств агропродовольчої сфери до сучасних вимог на фоні загальної нестабільності та жорсткої конкуренції, є комплекс управлінських механізмів, які ґрунтуються на теорії стійкості. Перебуваючи в умовах нестабільної економіки, що трансформується та зумовлює невизначеність, залежність від агресивних зовнішніх чинників, Україна і Нігерія особливо зацікавлені в досягненні стійкості. Основні тенденції функціонування нігерійської переробної промисловості суголосні проблемам агропродовольчої сфери України. Отже, аналіз цих двох країн в контексті стійкого розвитку переробних підприємств, є актуальним.

Розробкою проблематики стійкого розвитку займалися такі вчені як: Алексеєнко М.В., Анпілов С.М., Ареф’єва О.В., Артеменко В.Б., Базарова Л.А., Бараненко С.П., Барибіна Я.О., Боголепов П.О., Верба В.А., Горшеніна О.В., Гросул В.А., Деркач М.І., Єрмейчик Р.А., Зеткіна О.В., Іванов В.Л., Климонтович Ю.М., Козловський С.В., Колотій В.О., Кучерявий А.В., Ляпунова Е.Ю., Макуха Л.С., Мамаєва Г.С., Мельник Л.Г., Місхожев Е.Р., Міщенко С.П., Мохонько Г.О., Погорелов Ю.С., Рахнянська О.П., Родіонова Л.М., Сараджева О.В., Терентьєва Т.В., Фоміна М.В., Черних А.В. та інші.

Теоретико-методологічні та методичні аспекти розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України знайшли відображення у роботах Амбросова В.Я., Андрійчука В.Г., Березіна О.В., Борисова В.А., Валентинова В.Л., Гайдуцького П.І., Гришової І.Ю., Корецького М.Х., Лукінова І.І., Макаренка П.М., Маркіної І.А., Маслак Н.Г., Мессель-Веселяка В.Я., Саблука П.Т., Топіхи І.Н., Хареби В.С., Хорунжого М.Й., Червена І.І., Яценка В.М. та ін. Актуальні питання функціонування переробних підприємств Нігерії висвітлені в працях: J. E. Aigboduwa, X. Diao, J. Donli, O. T. Ebiringa, J. Abor, J. Keyser, S. Kolavalli, M. Coulibaly, L. Nseke, P. D. Fall та інших.

Разом з тим, недостатньо дослідженими залишаються питання узагальнення теоретико-методичних засад управління стійким розвитком переробних підприємств України і Нігерії; формування системи індикаторів, інструментарію, інформаційно-аналітичної системи та апробації моніторингу їх стійкого розвитку; визначення впливу соціальної відповідальності переробних підприємств України і Нігерії на підвищення якості життя населення.

Таким чином, актуальність і об’єктивна необхідність подальшого дослідження зазначених проблем в Україні і Нігерії зумовили вибір теми дисертації, її мету і завдання.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано згідно плану науково-дослідних робіт Полтавської державної аграрної академії в межах теми «Управління соціально-економічною системою в умовах національних і глобалізаційних викликів», в якій автором запропоновано методичні підходи до формування інформаційно-

аналітичної системи моніторингу стійкого розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери (державний реєстраційний номер 0117U003102); та Інституту модернізації змісту освіти Міністерства освіти і науки України у межах теми «Макроекономічне планування та управління системою вищої освіти України: філософія і методологія», в якій автором запропоновано методичний інструментарій моніторингу стійкого розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії (державний реєстраційний номер 0117U002531).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є обґрунтування теоретико-методичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо управління стійким розвитком переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії.

Реалізація мети зумовила необхідність вирішення таких **завдань**:

- узагальнити методологічні засади управління стійким розвитком переробних підприємств агропродовольчої сфери;
- поглибити теоретичні положення щодо сутності моніторингу стійкого розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери;
- визначити інформаційно-аналітичне забезпечення процесу управління стійким розвитком переробних підприємств агропродовольчої сфери;
- проаналізувати основні тенденції розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії;
- сформувати систему індикаторів стійкого розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії;
- удосконалити методичний інструментарій моніторингу стійкого розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії;
- сформувати інформаційно-аналітичну систему моніторингу стійкого розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії;
- апробувати методичні підходи до моніторингу стійкого розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії;
- обґрунтувати вплив соціальної відповідальності переробних підприємств агропродовольчої сфери на підвищення якості життя населення двох країн.

Об'єкт дослідження – процес управління стійким розвитком переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії, **предмет** – теоретичні, методичні та практичні аспекти управління стійким розвитком переробних підприємств України і Нігерії.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано як загальнонаукові, так і *спеціальні* методи наукового пізнання. Так, *теоретичне узагальнення* стало підґрунтям для тлумачення методологічних засад управління та сутності моніторингу стійкого розвитку переробних підприємств. Засади *теорії таксономії* використані для обґрунтування інформаційно-аналітичного забезпечення процесу управління стійким розвитком підприємств, *математично-статистичний* метод – для аналізу діяльності переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії. Принципи *послідовного агрегування* застосовані при розробці методичного інструментарію, а *проблемно-цільовий аналіз* – для визначення інформаційних потреб моніторингу

стійкого розвитку переробних підприємств України і Нігерії. Для визначення проблем розвитку на аналізованих підприємствах проводилося *анкетування*, результати якого трактувалися з урахуванням *компаративного підходу*. Під час розгляду соціальної відповідальності проводилося *соціопитування*. *Системно-структурний* і *абстрактно-логічний* методи застосовані для узагальнення результатів та формулювання висновків. З метою наочної презентації даних автор звернувся до використання *графічних і табличних* методів.

Інформаційна база дослідження. Теоретичною та нормативною базою дисертації виступили нормативно-правові акти, офіційні звіти органів статистики, тематична наукова література та інші матеріали довідкового характеру України і Нігерії. Залучені документи ООН, Світового банку, Африканського банку розвитку, Банку держав Центральної Африки, Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН, Міністерства аграрної політики та продовольства України, ряду переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії, опрацьована дисертантом інформація з Інтернет джерел, використані власні аналітичні розрахунки та матеріали досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій щодо управління стійким розвитком переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії. Найсуттєвіші результати, які містять наукову новизну та виносяться на захист, полягають у наступному:

удосконалено:

– систему індикаторів моніторингу стійкого розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії, яка функціонує за принципом симультанної взаємодії показників за схемою «Сфера стійкого розвитку → проблема стійкого розвитку → ціль стійкого розвитку → індикатор стійкості» та враховує специфіку діяльності конкретного переробного підприємства, що сприяє оптимізації інформаційного простору моніторингу;

– методичний інструментарій моніторингу стійкого розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії, який, на відміну від існуючих, полягає в оцінці інформації на принципах послідовного агрегування, що дозволяє визначити інтегрований показник, зони та результативність стійкого розвитку переробних підприємств;

– методичні підходи до моніторингу стійкого розвитку переробних підприємств, які полягають у виокремленні основних завдань досягнення підприємством стійкості, проведенні зонування цілей розвитку та обґрунтуванні критичних зон, які відповідають рівням досягнення завдань стійкого розвитку, що дозволяє приймати ефективні управлінські рішення щодо реалізації стратегії розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії;

– підходи до оцінювання впливу соціальної відповідальності переробних підприємств на якість життя населення, які базуються на розрахунку трикомпонентного показника співучасті підприємств у вирішенні проблем населення (економічна, соціальна та екологічна компонента) та враховує

чотири рівні їх відповідальності (повна безвідповідальність; заслабка участь; помірна участь; висока соціальна відповідальність), що дозволило виявити основні перешкоди (економічні, соціальні та організаційні), які заважають стійкому розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії;

набули подальшого розвитку:

– теоретичні положення щодо управління розвитком переробних підприємств шляхом уточнення таких понять як «стійкий розвиток», «моніторинг стійкого розвитку» тощо. Зокрема, на відміну від інших, поняття «стійкий розвиток» запропоновано визначати як динамічно прогресуючий процес цілеспрямованих змін напрямів діяльності підприємства, при яких основні критерії розвитку обумовлюються економічною, екологічною та соціальною складовою, що дозволяє на основі їх консолідації досягти цілей стійкого розвитку;

– інформаційно-аналітичне забезпечення процесу управління стійким розвитком переробних підприємств агропродовольчої сфери, яке ґрунтується на теорії таксономії, згідно якої визначено досягнутий і критичний рівні економічного, соціального та екологічного розвитку підприємства за відповідний період, що дозволяє об'єктивно оцінити динаміку змін, оптимізувати інформаційні потоки та підвищити ефективність системи управління підприємством в цілому;

– методичні підходи до формування інформаційно-аналітичної системи моніторингу стійкого розвитку переробних підприємств, відмінністю якої є агрегування сукупності проблем стійкого розвитку за допомогою матриці пріоритетів проблем, що дозволяє отримати моніторингову інформацію, яка сприяє розробці та реалізації конкретних заходів, спрямованих на досягнення стійкого розвитку підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблені теоретичні та методичні положення доведені до рівня конкретних рекомендацій, які пропонуються для впровадження в практику переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії.

Практичне значення мають такі розробки: на ТОВ «Данон Україна», зокрема, для ПАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» автором апробовано методичний підхід щодо створення інформаційно-аналітичної моделі моніторингу стійкого розвитку підприємства, визначено основні проблеми досягнення стійкості, проведено зонування цілей розвитку та виокремлено критичні зони діяльності (довідка № 264/10 від 7 грудня 2016); на ДП ДАК «Хліб України» «Миргородський комбінат хлібопродуктів № 1» автором проведено моніторинг стійкого розвитку підприємства з метою розробки плану вдосконалення основних бізнес-процесів (довідка № 35/12 від 5 грудня 2016); в практиці роботи корпорації «Оболонь» (м. Київ) розроблені автором методичні підходи були використані при формуванні плану стратегічного розвитку корпорації до 2020 року (довідка № 347 від 21 грудня 2016). Результати дослідження використовуються у навчальному процесі Полтавської державної аграрної академії МОН України при викладанні

дисциплін «Управління безпекою підприємств» та «Менеджмент» (довідка №01-06/113 від 30 грудня 2016).

Особистий внесок здобувача. Теоретичні обґрунтування, практичні рекомендації, висновки та пропозиції, які отримані в результаті проведених досліджень, розроблено автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використовуються лише ті положення, які є результатом особистої роботи здобувача. Особистий внесок дисертанта у роботах, написаних у співавторстві, відзначено у списку опублікованих праць.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дисертаційної роботи доповідалися на Міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Наукові розробки, передові технології, інновації» (Будапешт-Прага-Київ, 2016 р.), «Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки» (м. Полтава, 2016 р.), «Економічний розвиток: теорія, методологія, управління» (Прага-Брно-Київ, 2016 р.), «Наукові розробки, передові технології, інновації» (Будапешт-Прага-Київ, 2017 р.), «Менеджмент ХХІ століття : глобалізаційні виклики» (м. Полтава, 2017 р.).

Публікації. Теоретичні та практичні результати дисертаційного дослідження відображено у 12 наукових працях, з яких 2 статті – у колективних монографіях, 4 статті – у наукових фахових виданнях, 1 стаття – входить до НМБД Scopus, 5 – у інших наукових виданнях. Загальний обсяг публікацій 5,49 д.а., з них особисто здобувачу належать 4,31 д.а.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 261 найменування, 29 додатків (обсягом 61 сторінка). Основний текст дисертації викладено на 192 сторінках, містить 19 таблиць, 54 рисунки (з них 3 рисунки розміщені на 3 окремих сторінках)

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи; сформульовано її мету, завдання, об'єкт і предмет; визначено методологічну основу і методи дослідження; розкрито зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; обґрунтовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; подано інформацію про апробацію та публікації результатів дослідження.

У першому розділі «**Теоретико-методологічні основи управління стійким розвитком переробних підприємств агропродовольчої сфери**» узагальнено методологічні засади щодо управління стійким розвитком переробних підприємств; обґрунтовано теоретичні положення щодо сутності моніторингу стійкого розвитку переробних підприємств; визначено інформаційно-аналітичне забезпечення процесу управління стійким розвитком переробних підприємств агропродовольчої сфери.

Результати проведеного дослідження дозволили визначити, що прагнення України і Нігерії до розширення присутності на світовому продовольчому

ринку, турбота держав про рівень життя населення висувають нові вимоги до управління, зумовлені необхідністю переходу до стійкого розвитку, що забезпечить вирішення соціальних, економічних і екологічних проблем, створить умови трансформації і розвитку соціально-економічних систем, у тому числі і переробних підприємств агропродовольчої сфери.

Критичний аналіз сучасних трактувань концепції стійкого розвитку, наукових поглядів вітчизняних та зарубіжних учених щодо поняття «стійкий розвиток» (СР) виявив різноманітну спрямованість його розуміння. Узагальнення існуючих теоретичних підходів та виявлення особливостей функціонування переробних підприємств (ПП) агропродовольчої сфери дозволили запропонувати авторську інтерпретацію поняття «стійкий розвиток» як динамічно прогресуючий процес цілеспрямованих змін напрямів діяльності підприємства, при яких основні критерії розвитку обумовлюються економічною, екологічною та соціальною складовою, що дозволяє на основі їх консолідації досягти цілей стійкого розвитку.

Акцентовано увагу, що кожне переробне підприємство агропродовольчої сфери повинно використовувати власні підходи до управління стійким розвитком, залежно від наявного природного й людського ресурсу.

Поглиблено теоретичні положення щодо моніторингу стійкого розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери з урахуванням його соціально-економічної та екологічної складових. Зокрема, доведено, що процес прийняття управлінських рішень стосовно стійкого розвитку підприємства зумовлює потребу його моніторингу, який є ефективним інструментом аналізу, спостереження, контролю й оцінки загальних тенденцій досягнення підприємством відповідного рівня розвитку (рис. 1). Систему моніторингу охарактеризовано як комплекс цілеспрямованих дій стосовно інформаційно-аналітичного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень з метою ефективного функціонування соціально-економічного та екологічного середовища СР ПП.

Визначено, що інформаційно-аналітичне забезпечення процесу управління стійким розвитком переробних підприємств агропродовольчої сфери ґрунтується на теорії таксономії, яка враховує досягнутий і критичний рівні розвитку підприємств за відповідний період. Обґрунтовано, що стійкий розвиток підприємства передбачає таку послідовну зміну станів його економічної, соціальної та екологічної складових у часі, при якому дотримуються умови екологічного благополуччя, економічного зростання, вимоги соціальної справедливості та забезпечується реалізація прав населення.

Доведено, що в процесі наповнення та аналітичного управління інформацією, система моніторингу СР ПП вирішує два основні когерентні хронологічні завдання – оцінку параметрів функціонування об'єкта в системі СР та оцінку рівня досягнення цілей СР, що дозволяє об'єктивно визначити динаміку змін, оптимізувати інформаційні потоки та підвищити ефективність системи управління підприємством в цілому.

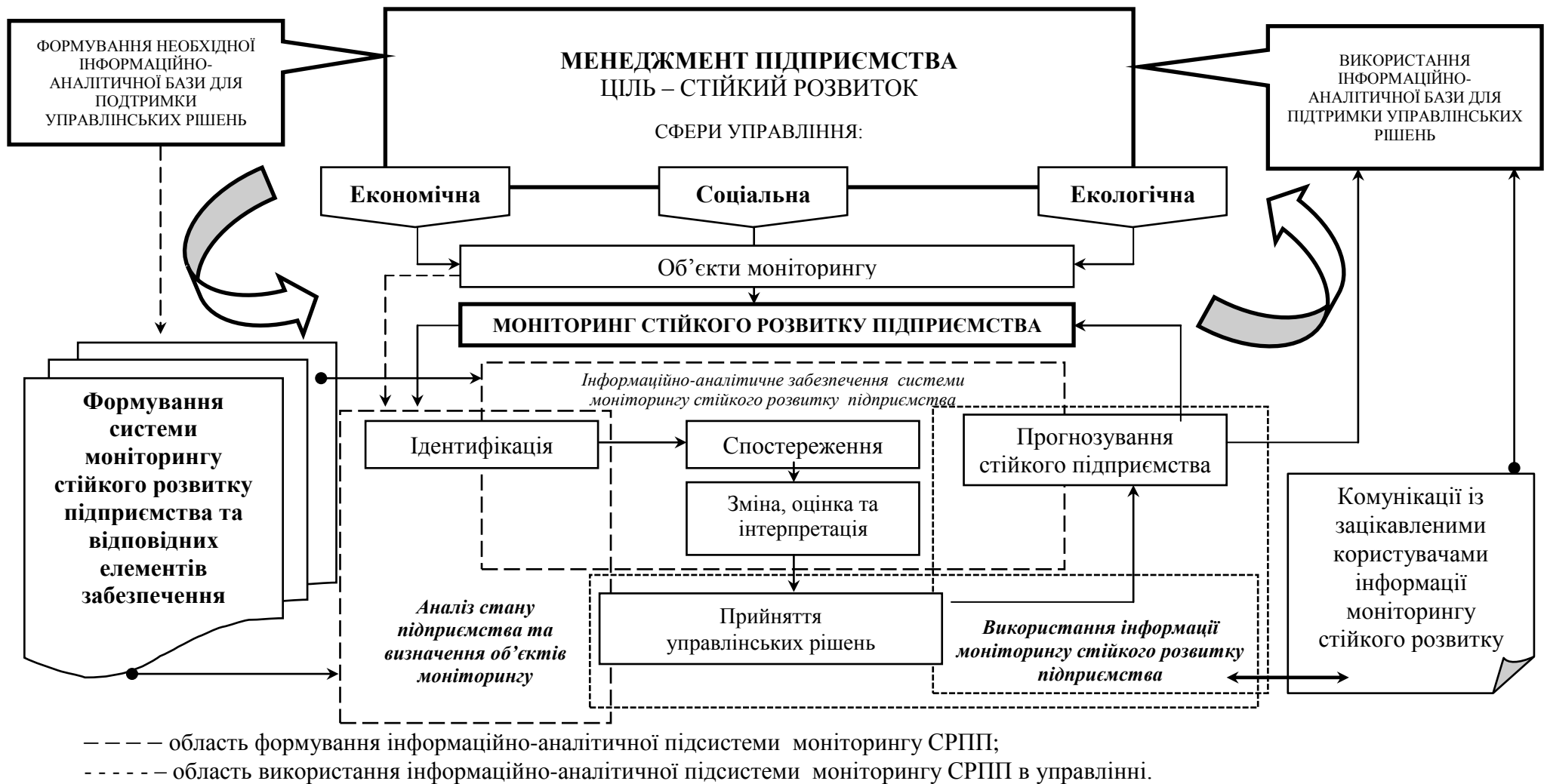


Рис. 1. Система моніторингу стійкого розвитку підприємства як елемент системи управління переробним підприємством

Обґрунтовано висновок, що трансформація підприємства до СР – це процес, у ході якого підприємству необхідно розробити стратегічні і тактичні рішення, інформаційно-аналітичною базою яких виступає система моніторингу, що дозволить ефективно управляти процесом СР підприємства.

У другому розділі **«Моніторинг стійкого розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії»** проаналізовано основні тенденції розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії; сформовано систему індикаторів стійкого розвитку переробних підприємств; розроблено методичний інструментарій моніторингу стійкого розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії.

Варто зазначити, що основні тенденції функціонування переробної промисловості Нігерії схожі з характерними для української агропродовольчої сфери проблемами. Виходячи із цього, компаративний аналіз цих двох країн у контексті їх стійкого розвитку та підвищення рівня життя населення, є цінний із практичної та теоретичної точок зору.

На основі проведеного аналізу розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України встановлено, що динаміка виробництва основних видів продукції останнім часом нестабільна. Разом з тим, переробні підприємства є одними із найбільш прибуткових в агропродовольчій сфері України, вони формують бюджетні надходження на всіх рівнях управління, випускаючи п'яту частину від усієї виробленої продукції в Україні, забезпечують продовольчу безпеку та рівень життя населення.

Результати аналізу діяльності переробних підприємств Нігерії, які забезпечують не тільки внутрішні потреби країни, але і експортні надходження, виявили суттєве значення цієї галузі для всієї нігерійської економіки. Зокрема, за п'ятидесятирічний період обсяг продукції, виробленої переробними підприємствами Нігерії, в доларовому еквіваленті збільшився майже у 6 разів.

Наведені результати аналізу свідчать, що основні тенденції розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії полягають у наступному: зростання ролі ПП у соціально-економічних системах двох країн, динаміка виробництва на досліджуваних підприємствах за аналізований період нестабільна, характерні недостатньо інтенсивне просування продукції на світових ринках, загроза збільшення імпорту, низький рівень автоматизації праці, морально застаріле обладнання, невідповідність якості продукції світовим стандартам тощо.

Визначено, що інформаційно-аналітичний простір (ІАП) моніторингу – це системно організована сукупність інформаційних потоків стосовно внутрішніх та зовнішніх умов стійкого розвитку ПП у динаміці, перспектив досягнення бажаного стану, що формується в процесі загального циклу моніторингу СР ПП, який визначається послідовністю цілеспрямованих дій (рис. 2).

Проведений проблемно-цільовий аналіз (ПЦА), який складається з трьох етапів (вияв проблем стійкого розвитку; їх подальше розподілення за напрямками; визначення низки чинників, що визначають характеристики діяльності переробного підприємства), трансформував негативні проблеми

розвитку ПП в агреговані позитивні цілі управління СР ПП, досягнення яких інтерпретовано у системі моніторингу СР ПП.

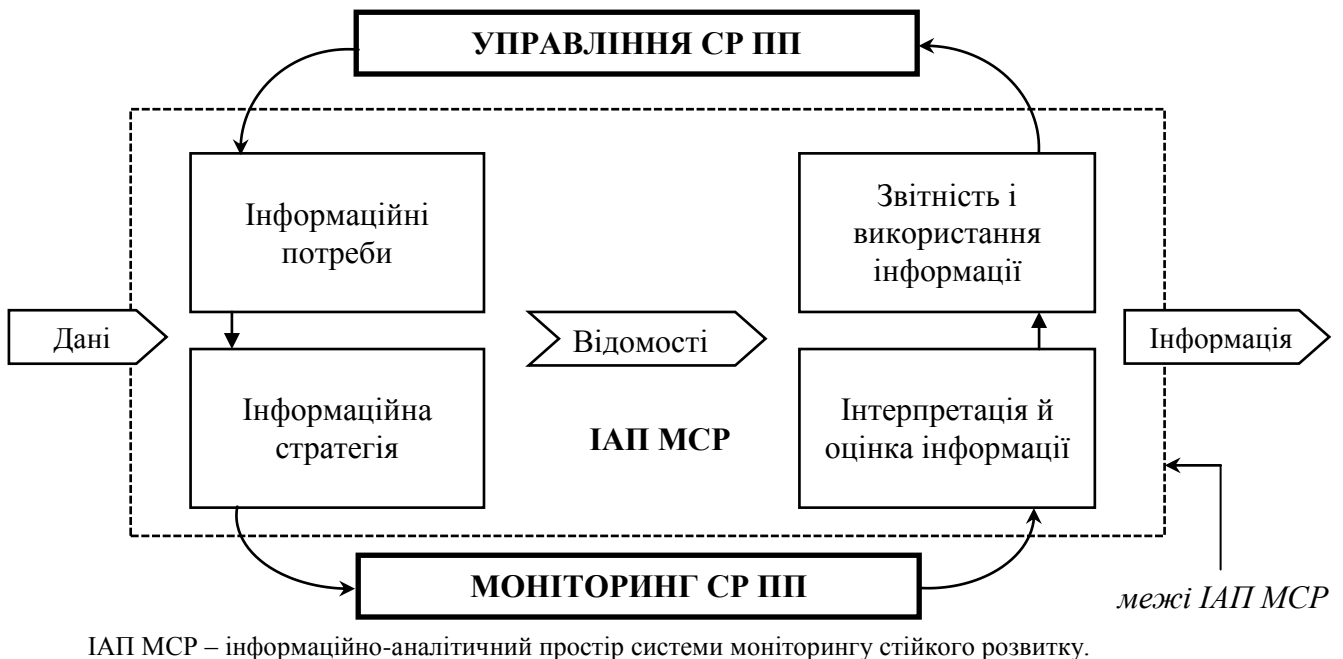


Рис. 2. Цикл моніторингу стійкого розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії

Сформовано систему індикаторів СР ПП агропродовольчої сфери України і Нігерії на основі результатів ПЦА за принципом симультанної взаємодії усіх показників за схемою: «Сфера стійкого розвитку → проблема стійкого розвитку → ціль стійкого розвитку → індикатор стійкості» з урахуванням специфіки діяльності конкретного переробного підприємства з метою оптимізації інформаційного простору моніторингу. Доведено, що цикл моніторингу є успішно завершеним за умови, коли отримана інформація використовується для прийняття управлінських рішень. Застосування принципу послідовного агрегування інформації у запропонованій інформаційно-аналітичній системі моніторингу СР ПП дозволяє задовольнити інформаційні потреби зацікавлених користувачів, яким потрібні різні обсяги управлінської інформації.

Обґрунтовано, що у ході моніторингу індикатори надають якісно-кількісну об'єктну характеристику, визначають проблеми, оцінюють ситуацію та зміни, даючи їм позитивну або негативну оцінку, сприяють корекції напрямів соціально-економічного й екологічного розвитку тощо.

Удосконалено методичний інструментарій моніторингу стійкого розвитку переробних підприємств, який полягає в оцінці інформації на принципах послідовного агрегування. Запропоновано оцінку стійкого розвитку проводити за групами індикаторів, які умовно належать до економічної, екологічної та соціальної сфер функціонування підприємства, що дозволяє звести одиничні показники стійкості розвитку в інтегрований показник, виявити зони стійкого розвитку та оцінити результативність розвитку переробного підприємства в контексті його стійкості. Основними елементами системи моніторингу, що

дозволяє оцінити критичні зони діяльності, рівні, стан та перспективи стійкого розвитку, визначено інформаційно-аналітичну та методичну підсистему.

З урахуванням існуючих підходів, рівень СР ПП представлено у вигляді рівняння:

$$ІП_{СР} = \{АП_K, АП_C, АП_L\}, \quad (1)$$

де $ІП_{СР}$ – інтегрований показник стійкого розвитку переробного підприємства;

$АП_K$ – агрегований показник економічного виміру;

$АП_C$ – агрегований показник соціального виміру;

$АП_L$ – агрегований показник екологічного виміру.

Ефективність розвитку ПП запропоновано оцінювати рівнем досягнутих цілей, враховуючи темпи зростання показників СР за відповідний період. Дотримані наступні умови СР ПП для кожного періоду t :

$$ІП_{СР}(t + 1) \geq ІП_{СР.кр.}(t + 1) \geq ІП_{СР}(t), \forall t \in \{1, \dots, \infty\}, \quad (2)$$

де $t, t+1$ – періоди функціонування ПП;

$ІП_{СР.кр.}$ – критичний рівень показника СР ПП.

Агрегування системи індикаторів стійкого розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії проведено із застосуванням комплексних та індивідуальних показників. Визначено, що побудова системи індикаторів та їх інформаційне наповнення забезпечують аналітичне управління процесу моніторингу СР ПП, яке полягає в оцінці та інтерпретації отриманої інформації.

У третьому розділі **«Оптимізація управління стійким розвитком переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії»** сформовано інформаційно-аналітичну систему моніторингу стійкого розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії; апробовано моніторинг стійкого розвитку на переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії; визначено вплив соціальної відповідальності переробних підприємств агропродовольчої сфери на підвищення якості життя населення України і Нігерії.

Обґрунтовано методичні підходи до формування інформаційно-аналітичної системи моніторингу стійкого розвитку переробних підприємств за допомогою матриці пріоритетів проблем. Проведене агрегування сукупності виокремлених проблем стійкого розвитку досліджуваних підприємств надало можливість визначити пріоритети досягнення бажаного для них рівня розвитку. Зазначено, що згідно з місцем, яке посідає у цій матриці проблема, вона набуде певної широти та деталізації в інформаційно-аналітичній системі моніторингу стійкого розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії.

Для практичної реалізації моніторингу стійкого розвитку переробних підприємств обрано підприємства-партнери відомої французької продовольчої компанії «Danone», а саме ПАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» ТОВ «Данон Україна» та «Fan Milk» «Данон Нігерія». Ранжування й узагальнення сукупності проблем досліджуваних підприємств дозволили сфокусувати їх у форматі цілей СР, визначити пріоритети для досягнення підприємствами бажаного рівня розвитку. Дані моніторингу стійкого розвитку як ПАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» ТОВ «Данон Україна», так і «Fan Milk» «Данон Нігерія» демонструють погіршення показників економічної сфери. Так, за розглянутий період на ПАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» по 9 із 13 індикаторів, а на «Fan Milk» «Данон Нігерія» по 11 із 13 індикаторів зафіксовані погіршення, що призвело до втрати досягнутого рівня розвитку цих підприємств. При цьому декільком індикаторам удалося зберегти свої позиції в зонах стійкості («Закупівля сировини в місцевого населення» та «Частка продукції, реалізованої місцевим установам охорони здоров'я, освіти, праці й соціального розвитку»). Однак, деякі показники настільки знизилися, що лоціюються за межами припустимого порога стійкого розвитку («Коефіцієнт покриття витрат доходами»; «Обсяг виробництва продукції на одного працюючого»; «Обсяг інвестицій в основний капітал» тощо).

Запропонований автором методичний підхід до моніторингу стійкого розвитку дозволив інтегровану оцінку стійкості оцінити у часі та тріаді сфер розвитку підприємства. Агреговані показники (табл. 1) сформували інтегровані показники СР ПАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» ТОВ «Данон Україна» ($Ш_{СР(2015)} = -1,073$; $Ш_{СР(2016)} = -0,366$), які свідчать про підвищення СР за аналізований період.

Таблиця 1

Розрахунок інтегрованого показника СР ПАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» ТОВ «Данон Україна» за 2015–2016 рр.

| Групи індикаторів | Вага групи індикаторів α_i | Роки | | | | Зміни за період у групі індикаторів |
|-----------------------|-----------------------------------|----------------------|---|----------------------|---|-------------------------------------|
| | | 2015 | | 2016 | | |
| | | Значення індикаторів | Агреговані показники по групі індикаторів | Значення індикаторів | Агреговані показники по групі індикаторів | |
| Економічні | 0,48 | 1,244 | 0,597 | -1,003 | -0,482 | -1,079 |
| Соціальні | 0,33 | -3,639 | -1,201 | 0,694 | 0,229 | 1,430 |
| Екологічні | 0,19 | -2,471 | -0,469 | -0,595 | -0,113 | 0,356 |
| Інтегрований показник | 1,00 | - | -1,073 | - | -0,366 | 0,707 |

Таким чином, результати моніторингу стійкого розвитку ($Ш_{СР(2015)} < Ш_{СР(2016)}$) підтверджують, що розвиток підприємства є стійкий, оскільки виконується умова: $Ш_{СР(t+1)} > Ш_{СР(t)}$.

Однак, моніторингом зафіксовано, що за аналізований період інтегровані показники ($Ш_{СР(2015)}$, $Ш_{СР(2016)}$) мають негативне значення, тому розвиток підприємства лоціюється у зоні нестійкості.

Результати проведених у роботі розрахунків дозволили визначити ефективність функціонування ПАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» ТОВ «Данон Україна», яка оцінюється як позитивне зростання стійкості в контексті його СР ($R_{CP(2016)} = \Pi_{CP(2016)} - \Pi_{CP(2015)} = (-0,366) - (-1,073) = 0,707 > 0$); та інтенсивність динаміки змін стійкості ($Z_{CP(2016)} = [\Pi_{CP(2016)}] / [\Pi_{CP(2015)}] = (-0,366) / (-1,073) = 0,341 > 0$).

Зроблено висновок, що зростання СР ПАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» ТОВ «Данон Україна» досягається за рахунок підвищення рівня груп соціальних та екологічних індикаторів, не зважаючи на зниження рівня груп економічних індикаторів.

Аналогічно розрахунки виконані для «Fan Milk» «Данон Нігерія» (табл. 2).

Таблиця 2

Розрахунок інтегрованого показника СР «Fan Milk» «Данон Нігерія» за 2015–2016 рр.

| Групи індикаторів | Вага групи індикаторів α_i | Роки | | | | Зміни за період у групі індикаторів |
|-----------------------|-----------------------------------|----------------------|---|----------------------|---|-------------------------------------|
| | | 2015 | | 2016 | | |
| | | Значення індикаторів | Агреговані показники по групі індикаторів | Значення індикаторів | Агреговані показники по групі індикаторів | |
| Економічні | 0,48 | 0,940 | 0,451 | -1,411 | -0,677 | -1,118 |
| Соціальні | 0,33 | -3,706 | -1,223 | 0,354 | 0,117 | 1,34 |
| Екологічні | 0,19 | -2,105 | -0,400 | -0,962 | -0,183 | 0,217 |
| Інтегрований показник | 1,00 | - | -1,172 | - | -0,743 | 0,439 |

Результати моніторингу дозволили зробити наступні висновки:

1. У агропродовольчій сфері обох країн відзначається спад темпів виробництва та зниження інвестиційних потоків. Економічний розвиток досягається переважно за рахунок збільшення цін, а не зростання обсягів виробництва, рівня прибутковості та мінімізації витрат. Про це свідчить збільшення енергоспоживання, падіння продуктивності праці у вартісному й натуральному вираженні на обох підприємствах.

2. Рівень взаємодії ПАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» ТОВ «Данон Україна» та «Fan Milk» «Данон Нігерія» із зовнішнім середовищем свідчить про їх активну присутність на регіональному ринку обох країн, що є позитивним чинником. Обидва підприємства залишаються одними з головних споживачів первинної сільськогосподарської продукції та постачальниками готової продукції в регіоні. Ці факти свідчать про стійкість сировинної бази та стабільний попит на частину асортименту, що випускається. Однак, не зважаючи на сприятливі зовнішні чинники ресурсно-збутового характеру, темпи виробництва скорочуються, збільшуються видатки, що пов'язані з невисоким рівнем автоматизації.

3. Економічна сфера стійкого розвитку підприємств характеризується істотним погіршенням. Низький рівень доходів аналізованих підприємств

зумовлений відсутністю інноваційних управлінських, виробничих та ресурсозберігаючих технологій, нормування й економії водних і електричних ресурсів, застосування яких дозволило б значно знизити основні витрати виробництва.

Апробований на досліджуваних підприємствах методичний підхід до моніторингу сприяє оптимізації інформаційного забезпечення управлінських процесів і демонструє готовність/неготовність переробних підприємств України і Нігерії орієнтуватися на довгострокові цілі стійкого розвитку, поліпшувати рівень комунікації між усіма учасниками процесу досягнення стійкості тощо. Розроблений моніторинговий інструментарій, обумовлений специфікою роботи конкретного переробного підприємства, слугує ефективним засобом прийняття оптимальних управлінських рішень.

Обґрунтовано вплив соціальної відповідальності переробних підприємств агропродовольчої сфери на підвищення якості життя населення України і Нігерії. Визначено, що вплив соціальної відповідальності аналізованих підприємств розглядається в основному стосовно розв'язання економічних проблем – підвищення рівня платоспроможності, продуктивності праці, розширення ринків збуту тощо. Зазначено, що оцінити вплив соціальної відповідальності на підвищення якості життя населення доволі складно, адже найчастіше мова йде про прояви благодійності. В роботі запропоновано методичні підходи щодо оцінювання впливу соціальної відповідальності переробних підприємств на якість життя населення, які базуються на розрахунку трикомпонентного показника співучасті підприємств у вирішенні проблем населення (економічна, соціальна та екологічна компоненти), враховують чотири рівні їх відповідальності (повна безвідповідальність; ослаблена участь; помірною участь; висока соціальна відповідальність) та виявляють основні перешкоди (економічні, соціальні та організаційні), які заважають стійкому розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії.

З метою вивчення специфіки впливу соціальної відповідальності переробних підприємств агропродовольчої сфери на підвищення якості життя населення в Україні та Нігерії розроблено спеціальну анкету. Учасниками анкетування стали співробітники ПАТ «Кременчуцький молокозавод» ТОВ «Данон Україна» й «FanMilk» «Данон Нігерія». У результаті анкетування було виявлено, що поряд із високим рівнем соціальної відповідальності переробних підприємств, успішній реалізації соціальних програм в Україні і Нігерії перешкоджають такі чинники як відсутність/недолік грошових ресурсів, низький рівень компетенції керівників, часткова поінформованість бізнес-структур про актуальні соціальні потреби, небажання ЗМІ всебічно висвітлювати підприємницькі соціальні ініціативи тощо.

ВИСНОВКИ

У дисертації обґрунтовано теоретичні засади та запропоновано практичні рекомендації щодо управління стійким розвитком переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії. Результати проведеного дослідження дозволяють сформулювати такі висновки:

1. Доведено, що поставлене у роботі завдання щодо узагальнення методологічних засад управління стійким розвитком переробних підприємств є недостатньо дослідженим з економічної та управлінської точок зору. Проведено критичний аналіз сучасних трактувань концепції стійкого розвитку. Узагальнення існуючих теоретичних підходів та виявлення особливостей функціонування переробних підприємств агропродовольчої сфери дозволило запропонувати авторську інтерпретацію поняття «стійкий розвиток» як динамічно прогресуючий процес цілеспрямованих змін напрямів діяльності підприємства, при яких основні критерії розвитку обумовлюються економічною, екологічною та соціальною складовою, що дозволяє на основі їх консолідації досягти цілей стійкого розвитку.

2. Поглиблено теоретичні положення щодо моніторингу стійкого розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери з урахуванням його соціально-економічної та екологічної складових. Доведено, що процес прийняття управлінських рішень стосовно стійкого розвитку зумовлює потребу моніторингу стійкого розвитку підприємства, який є ефективним інструментом аналізу, спостереження, контролю й оцінки загальних тенденцій досягнення підприємством відповідного рівня розвитку.

3. Визначено, що інформаційно-аналітичне забезпечення процесу управління стійким розвитком переробних підприємств агропродовольчої сфери ґрунтується на теорії таксономії, що враховує досягнутий і критичний рівні розвитку підприємств за відповідний період, з метою оцінки динаміки змін, оптимізації інформаційних потоків, підвищення ефективності системи управління в цілому. Обґрунтовано, що стійкий розвиток підприємства передбачає таку послідовну зміну станів його економічної, соціальної та екологічної складової у часі, при якому дотримуються умови екологічного благополуччя, економічного зростання, вимоги соціальної справедливості та забезпечення реалізації прав населення.

4. Проведено аналіз основних тенденцій розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії, який довів, що при зростанні ролі переробних підприємств в соціально-економічних системах своїх країн, динаміка виробництва на досліджуваних підприємствах за аналізований період нестабільна, характерне недостатньо інтенсивне просування продукції на світових ринках, загроза збільшення імпорту, низький рівень автоматизації праці, морально застаріле обладнання, невідповідність якості продукції світовим стандартам тощо. Доведена необхідність трансформацій у системі управління переробними підприємствами шляхом виявлення проблемних процесів, розробки заходів по підвищенню ефективності діяльності із

застосуванням запропонованого управлінського інструментарію та інформаційно-аналітичного забезпечення моніторингу.

5. Сформовано систему індикаторів стійкого розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії, яка враховує такі показники як сфери стійкого розвитку, проблеми стійкого розвитку, цілі стійкого розвитку, індикатори стійкості для конкретного переробного підприємства, що дозволяє оптимізувати інформаційний простір моніторингу. Доведено, що у ході проведення моніторингу індикатори надають якісно-кількісну об'єктну характеристику, визначають проблеми, оцінюють ситуацію та зміни, даючи їм позитивну або негативну оцінку, сприяють корекції напрямів соціально-економічного й екологічного розвитку тощо.

6. Удосконалено методичний інструментарій моніторингу стійкого розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії, який полягає у оцінці інформації на принципах послідовного агрегування. Запропоновано оцінку стійкого розвитку проводити за групами індикаторів стійкого розвитку, які умовно відносяться до економічної, екологічної та соціальної сфер функціонування підприємства, що дозволяє звести одиничні показники стійкості розвитку в інтегрований показник, виявити зони стійкого розвитку та оцінити результативність розвитку переробного підприємства в контексті його стійкості.

7. Обґрунтовано методичні підходи до формування інформаційно-аналітичної системи моніторингу стійкого розвитку переробних підприємств за допомогою матриці пріоритетів проблем. Проведене агрегування сукупності виокремлених проблем стійкого розвитку досліджуваних підприємств надало можливість визначити пріоритети досягнення бажаного для них рівня розвитку. Визначені першочергові завдання для обох підприємств дозволили сформувати матрицю пріоритетів стійкого розвитку. Зазначено, що згідно з місцем, яке займає в цій матриці проблема, вона набуде певної широти та деталізації в інформаційно-аналітичній системі моніторингу стійкого розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії.

8. Апробований на досліджуваних підприємствах методичний підхід до моніторингу сприяє оптимізації інформаційного забезпечення управлінських процесів і демонструє готовність/неготовність переробних підприємств України і Нігерії орієнтуватися на довгострокові цілі стійкого розвитку, поліпшувати рівень комунікації між усіма учасниками процесу досягнення стійкості тощо. Визначено, що виявлення завдань, цілей розвитку та критичних зон сприяють формуванню стратегії розвитку переробних підприємств. Розроблений моніторинговий інструментарій, обумовлений специфікою роботи конкретного переробного підприємства, слугує ефективним засобом прийняття оптимальних управлінських рішень.

9. Обґрунтовано вплив соціальної відповідальності переробних підприємств агропродовольчої сфери на підвищення якості життя населення України і Нігерії. Запропоновано методичні рекомендації до оцінювання впливу соціальної відповідальності переробних підприємств на якість життя населення шляхом розрахунку трикомпонентного показника співучасті

підприємств у вирішенні проблем населення (економічна, соціальна та екологічна складові) з урахуванням рівнів їх відповідальності (повна безвідповідальність; ослаблена участь; помірна участь; висока соціальна відповідальність). Виявлено економічні, соціальні та організаційні перешкоди, які заважають стійкому розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у монографіях:

1. Opeoluwa Oke Adedeji. Structure and dynamics of the nigerian economy at the contemporary stage / O. Adedeji Opeoluwa // Менеджмент у XXI сторіччі: методологія і практика: [монографія] // колектив авторів за ред. д-ра екон. наук І.А. Маркіної. – Полтава: Видавництво «Сімон», 2015. – С. 292-303. (0,61 д.а.)
2. Оке О. Адедеджи. Социальная бизнес ответственность как фактор повышения качества жизни населения / Оке О. Адедеджи. // Менеджмент XXI століття: глобалізаційні виклики: [монографія] // колектив авторів за ред. І.А. Маркіної. – Полтава: Видавництво «Сімон», 2017. – С. 409-416. (0,32 д.а.)

Статті, що входять до НМБД Scopus:

3. Opeoluwa Oke Adedeji. Monitoring the level of sustainable development of the enterprise / I. Markina, D. Diachkov // Problems and Perspectives in Management, 2017. – Vol. 15. – Issue 1. – P. 210-219 (**Scopus, ROAD, Google Scholar, OCLC WorldCat, UGC Approved List of Journals**) (Особистий внесок автора: сформовано інформаційно-аналітичну модель проведення моніторингу стійкого розвитку підприємства, 1,08 д.а./0,38 д.а.).

Статті у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз:

4. Оке О. Адедеджи. Система моніторингу стійкого розвитку підприємств: комунікативні аспекти / О. Адедеджи Оке // Вісник Одеського національного університету. Серія «Економіка». – 2016 – Вип. 11 (53). – Т. 21. – С. 34-39. (**Index Copernicus**). (0,51 д.а.)
5. Оке О. Адедеджи. Оцінка результативності функціонування переробного підприємства в контексті сталого розвитку / О. Адедеджи Оке, І.А. Маркіна // Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія : Економічні науки : Збірник наукових праць. – Маріуполь : ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет, 2016. – Вип. 31. – Т. 2. – С. 128-139. (**Index Copernicus, Scientific indexing services, Cosmos Foundation**). (Особистий внесок автора: визначено інформаційно-аналітичне забезпечення процесу управління стійким розвитком переробного підприємства, 0,96 д.а./0,48 д.а.).

Статті у наукових фахових виданнях України:

6. Оке О. Адедеджи. Особливості впливу бізнесу на покращення якості життя населення / О. Адедеджи Оке // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : економічні науки, 2016. – Вип. 21. – Т. 1. – С. 126-131. (0,52 д.а.)

7. Оке О. Адедеджи. Мониторинговые исследования устойчивости развития предприятия: методологический минимум / О. Адедеджи Оке // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні Науки. – Полтава : ПДАА, 2016. – Спецвипуск. Ч. 2. – С. 172-185. (0,82 д.а.)

Праці апробаційного характеру:

8. Оке Опелолува Адедеджи. Мониторинг устойчивого развития в управлении перерабатывающими предприятиями / Опелолува Адедеджи Оке // Матер. III Міжнарод. наук.-практич. конфер. : [«Наукові розробки, передові технології, інновації»], (4-6 травня 2016 р., Будапешт-Прага-Київ). – К. : НДІСР. – 2016. – С. 224-228. (0,21 д.а.)

9. Оке Опелолува Адедеджи / Актуальные проблемы устойчивого развития промпредприятий / Опелолува Адедеджи Оке // Матер. Всеукр. наук.-практич. інтернет-конференції : [«Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки»], (28 жовтня 2016 р, м. Полтава). – Полтава. : ПДАА. – 2016. – С. 23-25. (0,13 д.а.)

10. Оке О. Адедеджи. Методика оцінки сталого розвитку переробних підприємств / О. Адедеджи Оке // Матер. IV Міжнарод. наук.-практич. конфер. : [«Економічний розвиток: теорія, методологія, управління»]. – (28-30 листопада 2016 р., Будапешт-Прага-Київ). – К., 2016. – С. 333-334. (0,08 д.а.)

11. Оке Опелолува Адедеджи. На пути к повышению качества жизни населения: роль социально ответственного бизнеса / Опелолува Адедеджи Оке // IV Міжнародна науково-практична конференція : Зб. наук. праць та тез доповідей : [«Наукові розробки, передові технології, інновації»], (06-08 травня 2017 р., Прага-Брно-Київ). – К. : НДІСР, 2017. – С. 468-471. (0,18 д.а.)

12. Оке О. Адедеджи. Методологічна функція теорії суспільних благ на етапі визначення якості життя / О. Адедеджи Оке // Матер. Міжнарод. наук.-практич. конфер. : [«Менеджмент XXI століття : глобалізаційні виклики»], (11-12 травня 2017 р., м. Полтава). – Полтава : Видавництво «Сімон». – 2017 – С. 154-156. (0,07 д.а.)

АНОТАЦІЯ

Оке Опелолува Адедеджи. Управління стійким розвитком переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Полтавська державна аграрна академія Міністерства освіти і науки України, Полтава, 2017.

У дисертаційній роботі узагальнено теоретико-методичні засади та запропоновано практичні рекомендації щодо управління стійким розвитком переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії.

Розглянуто методологічні засади управління стійким розвитком переробних підприємств, обґрунтовано потребу у застосуванні моніторингу стійкого розвитку підприємства та визначено інформаційно-аналітичне забезпечення процесу стійкого розвитку переробних підприємств.

Проаналізовано основні тенденції розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії, сформовано систему індикаторів та удосконалено методичний інструментарій моніторингу стійкого розвитку переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії.

Сформовано інформаційно-аналітичну систему моніторингу переробних підприємств агропродовольчої сфери України і Нігерії, апробовано методичні підходи до моніторингу стійкого розвитку переробних підприємств, акцентовано увагу на оцінюванні впливу соціальної відповідальності переробних підприємств на якість життя населення України і Нігерії.

Ключові слова: агропродовольча сфера України і Нігерії, індикатори стійкого розвитку, моніторинг, переробні підприємства, стійкий розвиток, соціальна відповідальність підприємств, управління стійким розвитком.

АННОТАЦІЯ

Оке Опеолува Адедеджи. Управление устойчивым развитием перерабатывающих предприятий агропродовольственной сферы Украины и Нигерии. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук (доктора философии) по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Полтавская государственная аграрная академия Министерства образования и науки Украины, Полтава, 2017.

В диссертационной работе обобщены теоретико-методические основы и разработаны практические рекомендации по управлению устойчивым развитием перерабатывающих предприятий агропродовольственной сферы Украины и Нигерии.

Углублены теоретико-методологические основы управления устойчивым развитием перерабатывающих предприятий агропродовольственной сферы Украины и Нигерии. Предложено авторское определение понятия «устойчивое развитие» как динамично прогрессирующий процесс целенаправленных изменений деятельности предприятия, при которых основные критерии развития обусловлены экономической, экологической и социальной составляющими, что позволяет на основе их консолидации достичь целей устойчивого развития. Обоснована необходимость такого управленческого инструментария как мониторинг устойчивого развития предприятия, который является эффективным инструментом анализа, наблюдения, контроля и оценки общих тенденций достижения предприятием соответствующего уровня развития.

Определено информационно-аналитическое обеспечение процесса управления устойчивым развитием перерабатывающих предприятий агропродовольственной сферы Украины и Нигерии, которое основывается на теории таксономии, учитывающей достигнутый и критический уровни развития предприятий за соответствующий период, с целью оценки динамики изменений, оптимизации информационных потоков, повышения

эффективности системы управления в целом. В работе обосновано, что устойчивое развитие предприятия предусматривает такую последовательную смену состояний экономической, социальной и экологической составляющей во времени, при котором соблюдаются условия экологического благополучия, экономического роста, требования социальной справедливости и обеспечения реализации прав населения.

Проведенный анализ основных тенденций развития перерабатывающих предприятий агропродовольственной сферы Украины и Нигерии показал, что динамика производства основных видов продукции на исследуемых предприятиях в последнее время нестабильна и демонстрирует негативные тенденции, а именно: недостаточно интенсивное продвижение некоторых видов продукции на мировых рынках, угрозу увеличения импорта, низкий уровень автоматизации труда, преобладание морально устаревшего оборудования, несоответствие качества выпускаемой продукции мировым стандартам и тому подобное.

В работе сформирована система индикаторов устойчивого развития перерабатывающих предприятий агропродовольственной сферы Украины и Нигерии, которая учитывает такие показатели как сфера устойчивого развития, проблемы устойчивого развития, цели устойчивого развития, индикаторы устойчивости для конкретного перерабатывающего предприятия, что позволяет оптимизировать информационное пространство мониторинга. Доказано, что в ходе проведения мониторинга индикаторы предоставляют качественно-количественную объектную характеристику, определяют проблемы, оценивают ситуацию и изменения, давая им положительную или отрицательную оценку, способствуют коррекции направлений социально-экономического и экологического развития.

В диссертации разработан методический инструментарий мониторинга устойчивого развития перерабатывающих предприятий агропродовольственной сферы Украины и Нигерии, который заключается в оценке информации по принципу последовательного агрегирования, что позволяет определить интегральный показатель, зоны и результативность устойчивого развития перерабатывающего предприятия. Предложено оценку устойчивого развития перерабатывающего предприятия проводить по группам индикаторов устойчивого развития, которые относятся к приоритетным проблемам экономической, экологической и социальной сфер функционирования предприятия.

Для апробации мониторинга устойчивого развития перерабатывающих предприятий избраны предприятия-партнеры всемирно известной французской продовольственной компании «Danone», а именно ОАО «Кременчугский гормолокозавод» ООО «Данон Украина» и «Fan Milk» «Данон Нигерия».

Обосновано влияние социальной ответственности перерабатывающих предприятий агропродовольственной сферы на повышение качества жизни населения Украины и Нигерии. Предложены методические подходы по оценке влияния социальной ответственности перерабатывающих предприятий на

качество жизни населения, основанные на расчете трехкомпонентного показателя соучастия предприятий в решении проблем населения (экономическая, социальная и экологическая компонента) и учитывает четыре уровня их ответственности (полная безответственность; слабое участие; умеренное участие, высокая социальная ответственность), что позволило определить основные препятствия (экономические, социальные и организационные), которые мешают устойчивому развитию перерабатывающих предприятий агропродовольственной сферы Украины и Нигерии.

Ключевые слова: агропродовольственная сфера Украины и Нигерии, индикаторы устойчивого развития, мониторинг, перерабатывающие предприятия, социальная ответственность предприятий, управление устойчивым развитием, устойчивое развитие.

SUMMARY

Oke Opeoluva Adedeji. Management of sustainable development of processing enterprises in the agro-food sector of Ukraine and Nigeria. – Qualifying scientific work on the right of manuscripts.

Thesis for obtaining the scientific degree of Candidate of Economic Sciences (PhD) in specialty 08.00.04 – economics and management of enterprises (by the types of economic activities). – Poltava State Agrarian Academy of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Poltava, 2017.

In the given thesis the theoretical and methodical approaches are generalized and practical recommendations for management of sustainable development of processing enterprises in agro-food sector of Ukraine and Nigeria are offered.

The methodological basis for management of the sustainable development of processing enterprises is considered by author, the need for the application of monitoring of sustainable development of the enterprise is justified, and information and analytical support for the process of sustainable development of processing enterprises is determined.

The main trends in the development of processing enterprises in the agro-food sector of Ukraine and Nigeria are analyzed, a system of indicators is developed and methodological tools for monitoring the sustainable development of processing enterprises in the agro-food sector of Ukraine and Nigeria are improved by author.

An information and analytical monitoring system for processing enterprises in the agro-food industry in Ukraine and Nigeria is proposed, methodical approaches to monitoring the sustainable development of processing enterprises are approved. Particular attention is given to the impact of social responsibility of processing enterprises on the quality of life of the population of Ukraine and Nigeria.

Key words: agro-food sector of Ukraine and Nigeria, sustainable development indicators, monitoring, processing enterprises, sustainable development, social responsibility of the enterprises, management of sustainable development.